

Vandellós, Josep Antoni (1935)
Catalunya, poble decadent

Barcelona: Biblioteca Catalana d'Autors Independents

Vandellós, Josep Antoni (1935)
La immigració a Catalunya

Barcelona: Fundació Patxot

Servei Central d'Estadística (1935)
*Moviment demogràfic de Catalunya:
gràfics i comentaris*

Barcelona: Generalitat de Catalunya, Servei Central
d'Estadística¹

Pau Vila

1. Les notes d'aquest text de Pau Vila han estat realitzades per Enric Mendizàbal i Riera.

El text de Pau Vila va ser publicat a *La Publicitat*, 12 d'abril de 1936, amb el títol "Immigració i natalitat". Ha estat reproduït a *La geografia i els seus homes. Selecció d'escrits de Pau Vila*, publicat per l'editorial Curial (1978, col·lecció Biblioteca de Cultura Catalana, 33, p. 135-138) amb el títol "El llibre i la geografia: l'obra demogràfica de Josep A. Vandellós". Josep A. Vandellós va ser el cap del Servei Central d'Estadística: per aquesta raó Pau Vila li atribueix l'autoria del *Moviment demogràfic de Catalunya*. El llibre *Catalunya, poble decadent* va ser reeditat el 1985 (Barcelona, Edicions 62, col·lecció Llibres a l'Abast 200), amb un pròleg molt polèmic de Jordi Nadal sobre les influències, entre d'altres, de Corrado Gini (demògraf que en aquells anys de la dècada de 1930 assessorava Mussolini en el tema de les polítiques demogràfiques) sobre Vandellós, i un annex final on Jordi Pascual i Escutia escriu una biografia de Vandellós, derivada de la tesi doctoral que va presentar el 1975 a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials de la Universitat de Barcelona amb el títol "Un economista catalán: José Antonio Vandellós Solá 1899-1950", i que va ser dirigida per Fabià Estapé.

Josep A. Vandellós en el curs de l'any passat ens ha donat els resultats immediats de les recerques estadístico-demogràfiques realitzades, junt amb els seus col·laboradors, en tres publicacions: *Catalunya, poble decadent*, *La immigració a Catalunya* i *Moviment demogràfic de Catalunya*, de les quals ja s'ha parlat en aquestes planes. No obstant l'interès del tema, tant des del punt de vista social com nacional, justifica sobrerament que ens ocupem de nou del contingut d'aquests llibres, amb la qual cosa corresponen millor a l'alta de mires de l'autor en plantejar amb insistència lloable aquests problemes a fi d'interessar-hi el govern i el poble.

Dos leitmotiven sostenen constantment la finalitat d'aquests tres treballs: la baixa natalitat catalana i la forta immigració del sud llewantí peninsular. Aquests dos temes bàsics revénen sovint a la palestra pública, per mitjà de la premsa o de la conferència. Són qüestions latents que les circumstàncies o els especialistes posen de tant en tant al primer pla de l'actualitat. Així no és estrany que la Institució Patxot,² la qual, amb un sentit tan afinat, serveix els alts interessos de la nostra cultura i del nostre poble en els seus concursos d'estudis històrics, polítics i socials, plantegés el tema de la immigració a Catalunya. Josep A. Vandellós hi correspongué amb el llibre d'igual denominació suara esmentat i l'enginyer Lluís Creus amb una altra obra similar que està imprimint-se.³

La davallada de la natalitat és un fet mundial, i encara més estrictament europeu. Vandellós ens ho mostra en un dels quadres del primer dels seus llibres. Nosaltres hi hem interpolat pel nostre compte dades del 1921 al 1934, i el descens pren una regularitat tan general que arriba a impressionar per la seva conseqüència. Hom té la sensació que el nou món europeu davant l'estalvi de vides que les previsions higièniques i els avanços de la medicina han reportat, els quals es tradueixen en un augment de població constant, cerca una estabilització demogràfica. Europa, que l'any 1800 comptava 185 milions d'habitants, un segle més tard en tenia 400 milions, i ara arriba a 530 milions. Cal tenir en compte que aquest augment de 130 milions d'ànimes en poc més de trenta anys s'ha realitzat malgrat la guerra, i malgrat el tant per mil de la natalitat europeu ha passat fe 33 a 22 per terme mitjà, o sigui que s'ha reduït d'un terç.

2. Rafael Patxot i Jubert (1872-1964) formava part de la burgesia industrial catalana. El seu interès per l'astronomia i la meteorologia el van convertir en un autor important sobre aquestes temes a partir de la informació que va anar aconseguint amb l'observatori que va instal·lar a Sant Feliu de Guíxols. Catalanista i demòcrata, amb la dictadura de Primo de Rivera va crear la Institució Patxot el 1926, on hi havia diverses fundacions familiars creades amb anterioritat. Aquestes fundacions, i després la Institució, van fer una gran obra de mecenatge en temes tant dispersos com la meteorologia (amb la publicació, entre d'altres, de l'*Atlas Internacional dels Nívols*), la música (amb la creació de l'arxiu de l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya*), la Fundació d'Estudi de la Masia Catalana (vegeu Moner, J.; Puigvert, J.M. [2010]. *Materials per a l'estudi de la masia de Josep Danés i Torras*. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines), o els concursos *Rafael Patxot i Ferrer*, un dels quals va guanyar Josep A. Vandellós. El 1936 Rafael Patxot es va haver d'exiliar a Suïssa, des d'on va continuar mantenint el seu paper de mecenes, especialment per l'*Onomasticon* de Joan Coromines.

3. Pau Vila es refereix al següent llibre: CREUS VIDAL, Lluís (1936). *La Immigració a Catalunya*. Barcelona: Imp. Altés. Montserrat Cuxart va realitzar una semblança de Lluís Creus que podeu consultar a <http://scg.iec.cat/Scg7/Scg72/S720018a.htm>

Catalunya no ha fet més que seguir el camí natural d'aquesta regularització; com els països més avançats en tots els rams de les activitats humanes ha portat la minva dels seus naixements més avall que aquell permilenatge al costat de Dinamarca, Bèlgica, França, Suïssa, Noruega, Alemanya, Anglaterra i Suècia, bo i apartant-se de Romania, Sèrbia, Bulgària, Portugal, Espanya, Itàlia i Hongria. Altrament la població de Catalunya en la seva creixença s'ha costat sempre al ritme europeu, puix que si el 1799 sumava 859.000 habitants, un segle més tard aquesta quantitat s'elevava a 1.966.000, i en el cens de 1930 la població arribava a 2.791.000, si bé hom estima que actualment puja a 3.000.000 d'ànimes.

Cal dir, però, que els augments en els darreres dades de població totals són deguts a les aportacions migratòries vingudes de la vall de l'Ebre i del llevant peninsular, entre les quals es nota tendència vers els predominis en els provinents de la regió murciano-almeriana; potser menys afins racialment amb nosaltres que les valencianes i aragoneses. La correntia immigratòria del sud-est espanyol per haver pres caràcter d'allau a Barcelona⁴ i a la seva rodalia ha estat la desvetlladora de les inquietuds públiques i l'esperonadora de les recerques del nostre autor i els que el segueixen.⁵ A partir del 1913 l'excés d'obres públiques, l'extensió de les indústries de peonatge, la intensificació fabril, estimulada circumstancialment per la guerra europea, la reducció de la jornada de treball i l'explotació de les sals potàssiques han estat la causa de l'exacerbament immigratori que ha dificultat l'adaptació d'aquesta massa forastera. Per haver restat inassimilada sol ésser causa de trastorns en l'ordre social i podria ocasionar efectes descaracteritzadors sobre el nostre poble.⁶ Ara toquen les conseqüències d'haver-nos volgut "equipar" massa de pressa —o d'haver-nos deixat "equipar"— sense disposar de braços ni de capitals suficients, per la qual cosa homes i diners hagueren de venir de fora. I ara ens trobem endeutats i enganyats, per mancament a la dita popular, que aconsella no estirar més el braç que la màniga. Sense aquesta invasió impetuosa l'aportament foraster normal no hauria desvetllat recels, i menys hauria originat sobresalts, amb la qual cosa, d'afegit, ens hauríem estalviat manta jeremiada sobre la minva de la natalitat. No volem pas dir que aquesta qüestió dels naixements, de molta importància demogràfica, no hagi d'ésser tractada, sinó que s'hauria tractat amb l'objectivisme amb què els problemes demogràfics són presentats a través de les pàgines de *La immigració a Catalunya*.

4. Lluís Recolons, en el seu llibre de 1974 titulat *La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica 1900-1970* (Barcelona: Laia [Les Eines, 10]), calcula que entre 1901 i 1930, el saldo migratori del municipi de Barcelona va ser de més de 453 mil persones. La població del municipi el 1900 era de 533.000 habitants, i la de 1930 d'1.005.565 habitants.

5. Per aprofundir en la història del pensament demogràfic a Catalunya continua sent bàsic el treball d'Antoni Simon titulat *Aproximació al pensament demogràfic a Catalunya*, publicat el 1995 per l'editorial Curial (Biblioteca de cultura catalana, 80). Per a la dècada de 1930, consulteu les pàgines 109-128.

6. Sobre el pensament de les races i les derivacions cap a l'eugenèsia i les identitats nacionals a l'Europa d'entre guerres, és útil consultar les pàgines 23-37 del llibre d'Andreu Domingo (2008) *Descenso literario a los infiernos demográficos*. Barcelona: Anagrama (Argumentos, 380).

Al nostre entendre induir a la formació de fillades nombroses és conduir un poble a la proletarització, és fomentar el manteniment de masses gregàries propenses a tots els despotismes, és contribuir que les mares conscients de llurs deures siguin víctimes de la família i de la societat. A més, cal tenir en compte que els països de població densa sempre han progressat poc, i si ho han aconseguit ha estat cosa dels humils. Quan hi ha al món masses enormes de sense feina és d'una ironia inhumana blasmar el control de naixences. La civilització és més obra de qualitat que de quantitat; el progrés humà en les seves grans línies s'orienta vers una vida millor i més justa.

La realitat del món, amb l'imperialisme brutal dels països d'excessos prolífics, sembla ésser ben diferent de la que propugnem, però tot ve del fet que els països que tenen un concepte més humà de la vida es deixen manejar per superpotències financeres, que tenen interès a fer barallar els pobles i, per damunt dels estats dominar-los per a millor espremer-los. Cal reaccionar contra aquest estat de coses.

Tornant als problemes demogràfics a Catalunya cal, com diu Vandellós, estudiar científicament l'adaptació dels immigrants establerts i els efectes d'aquesta aportació en la societat catalana per tal d'endegar les tendències al millor profit de tots. És indispensable, així, mateix, intervenir tota nova penetració forastera vingui d'on vingui. És una qüestió de profilàxia ètnica i social, per a la quals el govern ha de prendre les mesures convenientes a l'interès del nostre poble.

Per la nostra part creiem improcedent, i injust, el blasme al nostre poble per la minva de natalitat quan aquesta respon, com a tots els pobles civilitzats, a l'anhel de no sacrificar constantment les mares, pujar millor els fills i elevar el nivell de vida dels homes.